

KÉRDÉSEK KÉT HUNGARIKUMRÓL

Idei második számunkban közöltük Mattyasovszky-Zsolnay Zsófiának április 24-én Pécsen a Zsolnay-gyárban felavatott Zsolnay Vilmos-dombormű előtt elmondott beszédét. Azóta a Zsolnay emlékév számtalan látványos eseménye lezajlott, kiállítások nyíltak, előadások hangzottak el, idegenvezetések folytak, kiadványok jelentek meg, és még az az örvendetes hír is napvilágot látott, hogy a Zsolnay-mauzóleumból a negyvenes évek végén ellopott négy gyertyatartó egyike előkerült és azt hosszas tárgyalások után a város – anyagi gondjai ellenére – megvette.

Ha azonban az ember végigolvassa a Magyar Nemzet közel két évvel ezelőtti cikkét (amelyet az alábbiakban közlünk szerzője szíves hozzájárulásával), az utolsó összefoglaló jelentést a Zsolnay-gyár helyzetéről, arra is kíváncsi lesz, történt-e előrelépés az egyetlen igazán lényeges ügyben, ami Zsolnay Vilmos nevével összefügg: hogy mit visz magával Európába Zsolnay-gyárként az ország. Előre kell jelezni, nem vagyok tényfeltáró újságíró, aki nyomozott az ügyben, végigjárta az érdekeltek és érintettek elő- és dolgozószobáit és most minden titokról lerántja a leplet. Valószínű, hogy nagyon sokan vannak, akik nálam tájékozottabbak, akiknek a véleményét, de főleg a témára vonatkozó tudását jó lenne megismerni. Én egy sor naiv kérdést tudok csak feltenni.

Ha a Magyar Fejlesztési Bank feladata az volt 1995-ben, hogy stabilizálja a gyár helyzetét, és azt privatizálja, akkor miért van az még mindig a tulajdonában? Ha a Bank megbízottjai folyamatosan reorganizációs tevékenységet végeztek az elmúlt években, akkor hogyan veszfihette el a sorozatos tökeemelések és hitelek révén a gyárba befektetett összegeket – a gyár eredeti értékével együtt? Ha a tulajdonos 1999-ben azért osztotta fel az akkori Porcelángyár Rt-t három, önmagában életképtelen részre, amelyek mindegyike tőle függött, hogy azok a részvénytársaság fokozatos megszűnésével álljanak talpra, akkor miért áll fenn ugyanez a függő helyzet mind a mai napig, miközben a részvénytársaság maga nem termel semmiféle eladható végterméket, csak amivel függő helyzetben tartja az egykor egységes vállalkozás részeit? Miért került ki véglegesen ebből a láncolatból az egyetlen, biztos bevételt jelentő szigetelőgyár, amely gazdaságilag megalapozhatná a fejlesztést egyéb területeken? Hová tűntek a Zsolnay-gyárból a család által egykor gondosan félretett mintadarabok, az udvaron őrzött, az épületekbe beépített régi Zsolnay-termékek, legalábbis azok jelentős része? Miért nem működik a gyárban jeles iparművészek, festők, szobrászok sorát foglalkoztató stúdió, ahol új termékek, anyagok, mázak folyamatos kísérletei folynának? Miért szabadult meg a gyár a hagyományos technológiák gyakorlatában jártas utolsó szakemberektől? Miért árusítanak a Zsolnay márkaboltokban az egykori termékek színvonalát, művészi értékét, kézműves technikáját még csak fel sem idéző tárgyakat? És miért nem az európai (amerikai, japán) piacon komoly érdeklődésre számot tartó, nagyértékű termékeket? Hogyan lehetséges, hogy miközben alig megoldható gondot jelent a városnak a kirabolt mauzóleum egyetlen gyertyatartóját megmenteni, akkor az egész gyár megvételén gondolkodik? Hogyan lehetséges, hogy Zsolnay Vilmos emlék-

évében, a rendszerváltás után 14 évvel az ő mauzóleuma az ötvenes évek tudatos, irányított rombolásának, a hetvenes évek tudatos elértéktelenítésének, a nyolcvanas évek vandál pusztításainak eredményeit örzi anélkül, hogy bármi, de leginkább éppen a gyár felvirágoztatása, reményt ébreszthetne felújításának finanszírozására? Vajon nem olyan nemzeti érték-e a Zsolnay-név és a Zsolnay-gyár, amelyet semmilyen indok, erő, feltétel nem kényszeríthet abba a helyzetbe, hogy gazdaság-szervezési kísérletezések áldozatává, középvezetőket jutalmazó kifizetőhellyé (éppen a tizennegyedik vállalatvezetővel próbálkozó!), a sokszorosan kisemmizett családot alkalmanként propagandacélokra fehasználó, valójában a kisemmizésüket folytató manipuláció terepévé tegye?

A Herendi Porcelánmanufaktúra Rt-vel részletesen foglalkoztunk 1998/2. számunkban és többször vizatértünk a régi épületeinek megújítására. Ez azon kevés vállalkozások egyike, ahol a privatizáció legegészségesebb formáját, a munkavállalói részvényprogramot sikerült megvalósítani, és 1990 óta sikeresen működtetni; a gyár, amely gyakran hangoztatottan legmegbecsültebb nemzeti értékeink közé tartozik, folyamatosan nyereséges és új termékei jelen vannak a művészeti közéletben is.

A Részvénytársaság új vezetése – gyökeresen szakítva az eddigi stratégiával – egyhatodára csökkentette a gyár részvényeinek értékét, veszélyeztetve a saját munkavállalói kisrészvényeseinek egzisztenciáját és a jelenlegi tulajdonosi struktúrát. Kérdéssé teszi az eddig sikeresen folyó, az építészetkritika által nagyrabecsült gyárrekonstrukciót, de ennél sokkal hosszabb távon befolyásolva a gyár sorsát: a luxustermékekre épülő marketing egész rendszerét. A Zsolnay-gyár halódásánál nem kell jobb példa arra, hogy egy nagy (nemzeti), kézműves hagyományokkal rendelkező műhely termékeit olcsó bizsuként gyártani és értékesíteni egyértelműen az ipari tömegtermelés felé vezet, amely területen a jelenlegi nemzetközi munkamegosztás körülményei középette csak rabszolgamunkát lehet végezni – alamiznaért. Naiv kérdéseim: Hogyan lehetséges, hogy egy többségében munkavállalói tulajdonban lévő cég önmaga realizálható értékét messze a tényleges piaci érték alá csökkentse? Hogyan lehetséges, hogy jól bevált termelési-értékesítési gyakorlatát egy új vezetői kísérlet kedvéért megkérdőjelezze? Hogyan lehetséges, hogy a valóban nemzeti (és kivételes nemzetközi!) értéket képviselő manufaktúra sorsa visszafordíthatatlanul ki legyen szolgáltatva látszólag önkényes, az adott iparágban teljesen járatlan vállalatvezetői elképzeléseknek?

Mindkét gyár esetében önkéntelenül arra az időre kell gondolnom, amikor a párthoz hűséges, vagy legalábbis a párt-hűség oldaláról sakkban tartható (ám többségében önzetlen) vállalatvezetők alá rendelték a frissen államosított, régi szakembereiktől megtisztított cégeket. A mai, felelőtlen kísérleteikből gazdagodó, nemzeti értékeket herdáló, a munkavállalókat szegényítő vállalatvezetők kiknek az ejtőernyősei? Ha csak magánrepülőgépeikről rugaszkodtak el, akkor miért állunk tehetetlenül, széttárt kezekkel, csodálkozva és a fejünket csóválva?

Hanthy Kinga

MEGVÁSÁROLNÁK AZ ÖRÖKÖSÖK A PÉCSI ZSOLNAY GYÁRAT

Nem nevezhetik magukat szerencsésnek a Zsolnayak, mert eddig minden, egykori gyárukkal kapcsolatos próbálkozásuk sikertelen volt. Elveszítették a névhasználatért indított pert, amit több nagy múltú iparos família megnyert a hatvanas-hetvenes években, mivel nevét a termékével és gyárával együtt bitorolták el az államosításkor. Az ítélet indoklásában az állt, hogy a Zsolnay név már tárgyasult, nem kötődik a családhoz. Elutasították 1992-ben azt a kérésüket is, hogy képviselőiket vagy megbízottaikat delegálhassák a vállalat igazgatóságába. Meg kellett elégedniük a kárpótlási törvény szerinti minimális kártalanítással. Pedig ha odaengedik, a Zsolnay leszármazottak talán megakadályozhatták volna, hogy hozzá nem értők csődbe vigyék azt a gyárat, amelyet máig a Magyarországról alkotott kép részének tekintenek a Pick és Herz szalámihoz, a Herendihez vagy a tokaji borhoz hasonlóan.

Zsolnay Vilmos valóban családi vállalkozásként működött és tette európai hírűvé a XIX. század végén a pécsi gyárat. Alkotótársai voltak leányai és vejei is. Ki szakmai ismereteivel, ki pedig művészetével járult hozzá a sikerhez, és az ezzel járó gyarapodáshoz. Az üzem az 1948-as államosításig volt családi tulajdonban. Ezután a cégtábláról lekerült a Zsolnay név, és csak 1974-ben került vissza. Az öttornyú márkajelel azonban az államosított vállalat is használta termékein.

A porcelángyárat 1991 végén alakították át részvénytársasággá, de továbbra is megmaradt állami tulajdonban. Előbb az Állami Vagyonügynökség, majd az Állami Vagyonkezelő Rt., később az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. volt a gazdája. Akadtak jelentkezők, akik megvásárolták volna, de komoly vevő nem volt. A család eközben attól félt, hogy ha külföldinek adják el a gyárat és vele a márkanevet, a gyártási technológiát, akkor semmi és senki sem akadályozhatja meg, hogy kikerüljön az országból. Csak mostanra sikerült elérni azt is, hogy a gyár-épületek műemléki védeltséget kapjanak, és állami támogatással megkezdődhet felújításuk.

Végül a Zsolnay Porcelángyár Rt. 1995 áprilisában ha nem is magántulajdonba, de új tulajdonoshoz került. A Magyar Befektetési és Fejlesztési Bank Rt. (MBFB) egy négytagú magánbefektető társasággal közösen vásárolta meg a pécsi gyár 74,28 százalékos tulajdonrészét az ÁPV Rt-től. A magánbefektető társaságnak tagja volt Medgyessy Péter akkori MBFB elnöke-vezérigazgató veje, és Somogyi László, a Lázár-kormány egykori építésügyi és városfejlesztési miniszterének a fia is. A vételár harminc százalékát készpénzben, hetven százalékát pedig kárpótlási jegyben lehetett fizetni. Ugyanakkor a vevők vállalták, hogy 120 napon belül saját forrásból megemelik a Zsolnay Rt. jegyzett tőkéjét 150 millió forint készpénzzel.

A konzorcium 1995 júliusában ki is fizette az ÁPV Rt-nek az összeget, de a tőkeemelés az MBFB már egyedül hajtotta végre. Előtte ugyanis a négy magánbefektetőtől névértéken vásárolta meg a birtokukban lévő részvényeket. Gazdasági elemzők bizonyosan ki tudnák számolni, mekkora nyereségre tettek szert a magánszemélyek, akik az akkoriban igen alacsony áron beszerezhető kárpótlási jeggyel fizethettek, és néhány hónap múlva már névértéken adhatták el szerzeményüket – készpénzért. Az állam tehát, hisz ne feledjük, hogy az MBFB Rt. állami tulajdonú bank,

már itt veszített a Zsolnayn, pontosabban magánzsebbe került az állami pénz. Hasonlóképpen felesleges és pazarló akció volt a következő évek eseményeinek fényében az a 130 millió forintért elvégzett átvilágítás is, amelyet a Czipin & Partner cég végzett.

A részvénytársaság igazgatóságának elnöke Ábrahám Ferenc, az MBFB főosztályvezetője, az állandó tulajdonosi képviselő Emesz Mónika, a bank munkatársa lett. Miután az MBFB 1996–97-ben kettévált, és létrejött a Magyar Fejlesztési Bank Rt. (MFB), illetve a Magyar Befektetési és Vagyonkezelő Rt. (MBV), a Zsolnay Porcelángyár vagyonkezelésre az MBV-nek jutott, amiért az MFB-től jelentős vagyonkezelői díjat is kapott. Az MBV-hez került át ügyvezető igazgatónak Ábrahám Ferenc, igazgatónak Emesz Mónika. A fejlesztési bank által kijelölt cégreferens Kádasné Ross Györgyi lett. A bank 1996-ban újabb, 136 millió forintos tőkeemelését hajtott végre, amelyből fejleszteni kellett volna a gyárat.

Fejlesztés ugyan volt, ha nem is éppen ott költötték a pénzt, ahol szükség lett volna rá. 1996-ban tatabányai székhellyel az MFB megalakította a Zsolwien Kft-t, melynek azt a szerepet szánták, hogy a Zsolnay porcelánt a határon túl kínálja. A 250 millió forintból gazdálkodó új kereskedelmi vállalkozás ügyvezető igazgatója Emesz Mónika lett. Az alapító tőke szinte teljes egészét, majd tizennégy millió shillinget arra fordítottak, hogy üzletet nyitottak Bécsben. Ez a vállalkozás, a Zsolnay Porcelan Vertriebsgesellschaft, miután vagyonának nagy részét elveszítette, 1999 márciusában végelszámolás alá került. A sikertelen kísérlet résztvevői ügyvezető igazgatóként Ábrahám Ferenc, felügyelő-bizottsági tagként Emesz Mónika és Kádasné Ross Györgyi. A bécsi cég alaptőkéjének nyolcvan százalékát egyébként egy kholmarthi üzlethelyiség lelépési díjaként fizették ki, ebből ügynöki jutalékként készpénzben kétmillió shillinget az Ariel Muzicant tulajdonában lévő osztrák ingatlanközvetítő cég kapott.

A Zsolnay gyár körül forgó, kirakatban lévő nevek mögött mások tűnnek elő. Fekete János például, aki az alapításkor az MBV igazgatósági tagja, Medgyessy Péter, aki előbb a bank elnöke-vezérigazgatója, onnan távozik a pénzügyminiszteri székbe, és akinek közös vállalkozása van ma is Feketével, valamint a Hajógyári-szigeten is tulajdont szerzett Bernard Schreierrel. Schreiernek a Danubius szállodalánc húsz szállodájában is van érdekeltsége. Egykori munkatársa, a Hajógyári-sziget felszámolásában és privatizálásában részt vevő Kovács Gyula ma a Zsolnay Porcelángyár Rt. és a Zsolnay Manufaktúra Rt. vezérigazgatója.

Nehezen követhető összefüggések ezek, amelyeknek végén mégis csak az a számadat áll, hogy a Magyar Fejlesztési Bank közel kétmilliárd forintot költött a Zsolnay Rt-re, ám ennek sok eredménye a gyár működésében nem mutatkozott. A pénz átvilágításra, boltnytásra, részvény-visszavásárlásra ment el, és az sem volt éppen olcsó mulatság, hogy a hat év alatt tizenkét vezérigazgatója volt a pécsi üzemnek, akik távozásukkor jelentős végkielégítést vehettek fel. Volt, aki tizenkét milliót, más három hónap igazgatás után „csupán” négy milliót, és akadt olyan távozó vezér, aki fájdalomdíjként a hétmillió Volvót vitte magával. Hatmillió forintot kért és végül kapott is a csődbe ment bécsi üzlet vezetője is. Követelését a cég először megtagadta, mert úgy gondolták, csőd után nem jár prémium, végül azt az új vezérigazgató, Kovács Gyula kifizette. A gyár dolgozói létszáma ugyanakkor az évek során a harmadára csökkent. Attól azonban nem kellett tartani, hogy a bezárják. A Zsolnay név, mint nemzeti érték erős védőpajzs volt a pénzügyi tranzakciók előtt.

A leszármazottak, a Mattyasovszky Zsolnay család tagjai 1994 óta próbálnak különböző utakon elvesztett jogaikba jutni. Szándéknyilatkozatukra először nem kaptak választ a tulajdonos banktól. 2000-ben már konkrét vételi ajánlatot tettek. A tulajdonos azonban arra hivatkozva, hogy reorganizálni kívánja a Zsolnay gyárat, tovább halogatta az eladást. A vállalkozás valóban nem volt jó állapotban. Mivel 1998 végére már 678 millió veszteséget halmozott fel az akkor 850 millió forint jegyzett tőkéjű társaság, a tulajdonos újabb, 1,4 milliárdos tőkeinjekcióról, valamint a gyár szétdarabolásáról döntött.

Igy jött létre a Zsolnay Manufaktúra Rt., amelyhez az eozinműhely, valamint a pirogránit és az edény-díszmű gyártás tartozik. A cégcsoport másik tagja lett a Zsolnay Porcelángyár Rt. Ebbe áttették a korábbi adósságokat, valamint ott maradt az örlőüzem, ahol a gyártás alapanyagát készítik, és ez lett a szétdarabolt gyár energiaszolgáltatója. A harmadik tag az immár műemlékké nyilvánított üzemépületek kezelője, a Zsolnay Örökség Kht. A vállalat negyedik részlegét, a szigetelőüzemet eladták, mely azóta, az új gazdánál ráfizetés helyett nyereséget termel.

Adorjáni Béla közgazdász, a Zsolnay Manufaktúra Rt. volt igazgatója, akit a múlt év végén menesztettek posztjáról, úgy véli, a cég szétdarabolására azért volt szükség, mert az eredeti konstrukcióban a tulajdonos MFB már nem mert rá további százmilliókat költeni. Így bonyolult pénzügyi manőverekbe kezdett. Az új, önálló üzemegységek ugyanis különböző címen visszajuttatták a pénzt az adósságokat átvállaló Zsolnay Porcelángyár Rt.-be. A manufaktúra például az alaptőkéjének szánt 500 millió forintot arra költötte, hogy megvásárolta az Rt.-től a működéséhez szükséges eszközöket, valamint a készletet. Fizetni kell továbbra is az üzemépületek használatáért és az energiáért. A Zsolnay Örökség Kht pedig a kezelésébe kerülő épületeket vette meg 250 millió forintért. A banktól érkezett 554 millió forint hitel is a Zsolnay Porcelángyár Rt. számlájára, ezt azonban súlyos kamat is terhelte. A komolyabb bevételi forrásaitól megfosztott részvénytársaságnak maig nehézségeket okoz a hitel törlesztése. Adorjáni úgy véli, a Zsolnay gyárat nem kellett volna felosztani, erős központi vezetéssel működőképes, sőt nyereséges is lehetne. Nem tartja azonban kizártnak, hogy valakiknek érdekükben áll a gyárat lezúllasztani, amelyik azután olcsón válthat gazdát.

Szabó Kinga iparművész a 90-es évek elején került kapcsolatba a gyárral, de a viszonyt csak 1995-ben hivatalosították. A gyártmányfejlesztést és a stúdiót vezette, amelyik a kísérletezés, a tanulás színhelye lett. „Egy iparművésznek is legalább két év kell ahhoz, hogy megtanuljon Zsolnayul”, vallja. Mint az eltelt tíz esztendő részese és tanúja, arról számol be, hogy a gyár alkalmazottai ma is fillérekért, a végtelenségig kiszolgáltatva dolgoznak.

Az évtizedek alatt a Zsolnay örökség hordozói, a technológia továbbvivői a munkások voltak. Az ő agyukban, kezükben élt tovább a régi gyár. Kovács István, a Mester volt minden titkok tudója, mondja az iparművésznő. Kovács tizenhárom évesen került a gyárba, a Zsolnay család bizalmasa lett. Intelligens, folyton kísérletező, magát művelő szakember volt, aki naprakészen tartotta, a korszerű anyagokhoz adoptálta és a mai gyártási technológia által felhasználhatóvá tette az eozinmázat. Ez a technológia, valamint az épületek díszítésére, burkolására, fedésére szolgáló fagyálló pirogránit volt a cég specialitása, hírnevének megalapozója. Ugyanakkor a gyár mindig több lábón állt, hol az egyik, hol a másik ágazat hozott nyereséget, és elartotta az átmenetileg veszteséges termékeket.

A Mester négy éve halt meg, tanítványát, a szintén kiváló Kozma Sándort, az eozinműhely vezetőjét, s Hetesi Zoltánt, a pirogránit üzem vezetőjét nemrégiben egyszerre küldték el a gyárból. Kozma távozása után nem maradt a Zsolnay manufaktúrának olyan munkatársa, aki annyira ismerné az eozin technológiáját, mint ő. A cég jelenlegi vezetői, az MFB-től érkezett Horváth Lajos és Dobrai Lajos korábban gyümölcslevekkel foglalkoztak. A raktárkészlet jelenleg hozzávetőleg 360 millió forintot ér.

A vételi szándéka mellett kitarító család – mely tavalyi kanadai útja során Orbán Viktortól biztatást is kapott – taktikát váltott, miután észlelte, hogy az MFB csak színleli, hogy túladna a gyáron, és különböző ürügyekkel halogatja az üzletet. Első lépésként 25 százalékos részesedést szereztek egy vállalkozásban, amelyik belépésük után felvette a Mattyasovszky Zsolnay Eozin és Pirogránit Kft. nevet. A céget a pécsi gyár területére jegyezték be. Tavaly novemberben a kft. tagjai találkoztak a gyár régi munkatársainak egy részével, akiket tájékoztattak terveikről.

Az MFB úgy ítélte meg, hogy mind ők, mind pedig a Zsolnay Porcelán Manufaktúra Rt. vezetőinek többsége „átállt” a családhoz. Ennek következményeként a vezetőket – Adorjáni Béla vezérigazgatót, Kerekes Béla gazdasági igazgatót, Kozma Sándort és Hetesi Zoltánt azonnali hatállyal elbocsátották. Szabó Kingának három hónap múlva ajánlották fel a közös megegyezéssel történő munkaviszonybontást. (Adorjáni volt egyébként az első vezérigazgató, aki nyereségesé tette a Zsolnay manufaktúrát.) A család ez időben nemcsak vételi szándékát jelezte, hanem azt is, hogy a dolgozókat tovább foglalkoztatná.

Az azóta eltelt hónapokban a Zsolnay cégek vezérigazgatója, Kovács Gyula a reorganizáció sikerességéről nyilatkozott, a privatizációra kijelölt időpont azonban folyamatosan változik. A Magyar Fejlesztési Bank vezetése közben tárgyal a vevőjelölt családi vállalkozással. Bár a szakértők által igen méltányosnak ítélt ajánlat már eljutott a tulajdonoshoz, a határozott válasz késlekedik. Érdeklődésünkre Baranyay László megbízott elnöke vezérigazgató titkára, Halász Zsolt azt a felvilágítást adta, hogy a bankban jelenleg senki nem tud nyilatkozni a Zsolnay-ügyről. Legutóbb az MFB képviselője azt az aggodalmát fejtette ki, hogy döntési bonyodalmakhoz vezethet egy nem kellően tisztázott családi képviselő. Erre a család jogi képviselője felhívta a figyelmét arra, hogy nem örökösödési, hanem üzleti ügyről van szó.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy tárgyalásról még szó sincsen, csupán megbeszélések folynak. Mattyasovszky-Zsolnay Zsófia a család és a magyar szakmai és pénzügyi csoport képviselője derűlátónak tűnik. A vételi ajánlatát jelző vállalkozás szakmai befektetői körébe gyűjtötte mindazokat, akik ismerik még a „Zsolnay-titkot”, tehát a gyárnak azokat a jelenlegi és egykori alkalmazottait, akikkel garanciát lát a sikeres működésre. Mint mondja, egyetlen titok nem létezik, itt százesztendő titokról beszélhetünk csupán, amit generációk alkottak meg, fejlesztettek tovább, és amelynek legfontosabb dokumentumait az államosítás után széthordták. Elherdálták, vagy éppen saját zsebre hasznosították. Mattyasovszky-Zsolnay Zsófia Pécssett nőtt fel, így tudja, ott a családot mindig szeretettel vették körül. Azután is, hogy kisémmizték őket a tulajdonukból. Nem fél tehát attól, hogy ne kapnának segítséget, ha egyszer visszavennék a gyárat.

Mitől tartanak, kérdezi Szabó Kinga is. Attól talán, hogy a család járhatja le a Zsolnay nevet? Kinek lehetne erősebb érdeke, hogy a pécsi gyár ismét felvirágozzon, mint azoknak, akik egyenes ági őseik között tisztelik Zsolnay Vilmost?